

Üniversite Öğrencilerinde Karakter Güçleri ile Dindarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Fatma Balcı Arvas

0000-0002-8264-623X | fatma.arvas@balikesir.edu.tr

Balikesir Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Anabilim Dalı, Balıkesir, Türkiye

ROR ID: [02tv7db43](https://orcid.org/02tv7db43)

Öz

Bu çalışmada Seligman ve arkadaşlarının pozitif psikoloji ekolünde ortaya koyduğu karakter güçleri konu edilmiştir. Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinde karakter güçleri ile dindarlık arasında bir ilişki olup olmadığını, ayrıca karakter güçlerinin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmektir. Araştırma, farklı aile ve kültürel yapılardan geldiği varsayılan üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın kapsamını; Balıkesir Üniversitesi'nde öğrenim gören lisans ve lisansüstü öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada ilk olarak nitel araştırma yöntemlerinden dokümantasyon yöntemiyle ilgili literatür taranmış ve araştırmanın teorik zemini oluşturulmuştur. İkinci aşamada nicel araştırma desenlerinden farklı değişkenler arasındaki ilişkileri içeren "ilişkisel tarama modeli" tercih edilmiştir. Araştırma Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Komisyonu'nun 04.01.2024 tarihli ve E.334692 sayılı kararı gereğince etik açıdan uygun bulunmuştur. Bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre karakter güçlerinin güzellik ve mükemmelliğin takdiri, iyilikseverlik, sosyal zekâ, maneviyat ve takım çalışması alt boyutlarında kadınların ortalamalarının erkeklere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yaş ve sınıf seviyesi değişkenlerine göre bir farklılaşma bulunmamıştır. Öğrenim görülen fakültereye göre ise bazı farklılaşmalar bulunmuştur. Sonuçlara göre karakter güçleri envanteri toplamında İlahiyat Fakültesi ve Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin ortalamaları, Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarından anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Ayrıca güzellik ve mükemmelliğin takdiri, adalet, şükran, yargı, iyilikseverlik, alçakgönüllülük, sebat, öz düzenleme, maneviyat, takım çalışması, yaşam coşkusu alt boyutlarının öğrenim görülen fakülteye göre farklılaştığı; genel olarak İlahiyat Fakültesi ve Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın ikinci ve temel hipotezi dindarlık ile karakter güçleri ve alt boyutları arasında pozitif bir ilişki olduğunu öngörmektedir. Elde edilen sonuçlara göre dindarlık ölçeği toplamı ile karakter güçleri envanteri toplamı, güzellik ve mükemmelliğin takdiri, yaratıcılık, merak, adalet, affedicilik, şükran, dürüstlük, umut, yargı, iyilikseverlik, liderlik, alçakgönüllülük, sebat, sağduyu, öz düzenleme, sosyal zekâ, maneviyat, takım çalışması, yaşam coşkusu boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Dindarlığın inanç-etki boyutu ile karakter güçleri envanteri toplamı, güzellik ve mükemmelliğin takdiri, cesaret, yaratıcılık, merak, adalet, affedicilik, şükran, dürüstlük, umut, yargı, iyilikseverlik, liderlik, alçakgönüllülük, sebat, bakış açısı, sağduyu, öz düzenleme, sosyal zekâ, maneviyat, takım çalışması, yaşam coşkusu boyutları arasında anlamlı pozitif yönlü ilişkiler olduğu görülmektedir. Son olarak dindarlığın bilgi-ibadet boyutu ile karakter güçleri envanteri toplamı, güzellik ve mükemmelliğin takdiri, adalet, affedicilik, şükran, umut, iyilikseverlik, alçakgönüllülük, maneviyat, takım çalışması boyutları arasında anlamlı pozitif yönlü ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre araştırmamızın ikinci hipotezi büyük bir oranda doğrulanmış görünmektedir. Dindarlık ile anlamlı ilişkisi tespit edilmeyen az sayıda karakter gücü bulunmaktadır. Bu sonuçlar dindar bireylerin karakter güçleri olarak ele alınan ahlaki ve insani değerleri benimseme oranının yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca karakter gücü ve erdemleri benimseyen insanların da dindarlıklarının yüksek olduğu sonucu elde edilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Din Psikolojisi, Pozitif Psikoloji, Karakter Güçleri, Dindarlık, Maneviyat

Atıf Bilgisi

Balcı Arvas, Fatma. "Üniversite Öğrencilerinde Karakter Güçleri ile Dindarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (Eylül 2024), 547-573. <https://doi.org/10.51702/esoguifd.1476882>

Geliş Tarihi	01.05.2024
Kabul Tarihi	06.06.2024
Yayın Tarihi	15.09.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı - Turnitin
Etik Bildirim	ethicilahiyat@ogu.edu.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Examining the Relationship Between Character Strengths and Religiosity in University Students

Fatma Balcı Arvas

[0000-0002-8264-623X](mailto:fatma.arvas@balikesir.edu.tr) | fatma.arvas@balikesir.edu.tr

Balıkesir University, Faculty of Theology, Department of Psychology of Religion, Balıkesir, Türkiye

ROR ID: [02tv7db43](https://orcid.org/02tv7db43)

Abstract

This study specifically examines the character strengths proposed by Seligman and his colleagues in the field of positive psychology. The aim of this study is to determine whether there is a relationship between character strengths and religiosity in university students, and whether character strengths differ according to demographic variables. The research was conducted on university students who are assumed to come from different family and cultural structures. The scope of the research consists of undergraduate and graduate students studying at Balıkesir University. First, the theoretical basis of the research was established by reviewing the literature on the documentation method, which is a qualitative research technique. The "correlational survey model" was the favoured approach in the second stage, as it encompasses the relationships between various variables from the quantitative research designs. The research was found ethically appropriate in accordance with the decision of the Balıkesir University Social and Human Sciences Ethics Commission dated January 4, 2024 and numbered E.334692. According to the results obtained in this study, it was determined that the averages of women were significantly higher than men in the sub-dimensions of character strengths such as appreciation of beauty and perfection, benevolence, social intelligence, spirituality and teamwork. The study found no differentiation based on age and grade level variables. However, the study revealed some differentiation among the faculties. Based on the findings, the averages of the students of the Faculty of Theology and Faculty of Sports Sciences were significantly higher than the averages of the students of the Faculty of Education in the total character strengths inventory. Furthermore, the research findings revealed that the sub-dimensions of appreciation of beauty and perfection, justice, gratitude, judgment, benevolence, modesty, perseverance, self-regulation, spirituality, teamwork and enthusiasm for life varied depending on the faculty studied. In general, the averages of the students of the Faculty of Theology and Faculty of Sports Sciences were higher. The study's second and main hypothesis predicted a positive relationship between religiosity and character strengths and their sub-dimensions. According to the study results, positive significant relationships were found between the total of the religiosity scale and the total of the character strengths inventory, appreciation of beauty and perfection, creativity, curiosity, justice, forgiveness, gratitude, honesty, hope, judgment, benevolence, leadership, humility, perseverance, common sense, self-regulation, social intelligence, spirituality, teamwork, and zest for life dimensions. It was observed that there were significant positive relationships between the belief-affect dimension of religiosity and the total of the character strengths inventory, appreciation of beauty and perfection, courage, creativity, curiosity, justice, forgiveness, gratitude, honesty, hope, judgment, benevolence, leadership, humility, perseverance, perspective, common sense, self-regulation, social intelligence, spirituality, teamwork, and zest for life dimensions. Finally, it was determined that there are significant positive relationships between the knowledge-worship dimension of religiosity and the total of the character strengths inventory, appreciation of beauty and perfection, justice, forgiveness, gratitude, hope, benevolence, humility, spirituality, and teamwork dimensions. These results largely confirm the second hypothesis of our research. A few character strengths have not been identified as having a substantial correlation with religiosity. These results demonstrate that religious individuals have

a high rate of adopting moral and human values, which are considered as character strengths. In addition, it is concluded that people who adopt character strengths and virtues are also highly religious.

Keywords

Psychology of Religion, Positive Psychology, Character Strengths, Religiosity, Spirituality

Citation:

Balcı Arvas, Fatma. "Examining the Relationship Between Character Strengths and Religiosity in University Students". *Journal of Eskişehir Osmangazi University Faculty of Theology* 11/2 (September 2024), 547-573. <https://doi.org/10.51702/esoguifd.1476882>

Date of Submission	05.01.2024
Date of Acceptance	06.06.2024
Date of Publication	09.15.2024
Peer-Review	Double anonymized / Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Complaints	ethicilahiyat@ogu.edu.tr
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Giriş

Din, bireylerin değer yargılarından karakter gelişimine insan psikolojisindeki birçok alana etki etmektedir. Kişilik ve karakterin oluşumunda, doğuştan getirilen ve sonradan kazanılan birçok faktörün rolü bulunmaktadır. Dini bağlılık da insanın bütün kişiliğini, karakter güçlerini ve değerlerini meydana getiren kuşatıcı bir psikolojik faktördür.¹

Psikolojinin ilk ortaya çıktığı yıllarda olumsuz ruh hallerine ve hastalıklara odaklanması, sonraki dönemlerde eleştirilere tabi tutulmuştur. 20. yüzyıl sonu ve 21. yüzyıl başında psikolojiyi derinden etkileyecek olan pozitif psikoloji akımı ortaya çıkmıştır. Martin Seligman ve Mihalyi Csikszentmihalyi'nin öncülüğünü yaptığı bu yeni yaklaşım psikolojinin negatif bakış açısına eleştiri sunarak değerler ve insani güçlerin de psikoloji literatürüne dahil edilmesi gerektiğini savunmuştur. Pozitif psikoloji akımının etkisiyle insani ve ahlaki değerler, iyi olma hali, yaşam doyumu, yaşam kalitesi, karakter güçleri gibi kavramlar psikolojinin konusu olmaya başlamıştır. Günümüzde psikoloji alanında ve psikoterapide pek çok yaklaşımın pozitif psikolojinin bakış açısından etkilendiği görülmektedir.

Pozitif psikolojinin değer yönelimli bir kuram olması ve değerler gibi olumlu insani özelliklerle ilgilenmesi din psikolojisi açısından oldukça önemlidir. Din insanlara ahlaki değerler kazandırırken, değerler de bireylerin dinlerini daha derinlemesine anlamalarına olanak sağlar. Birçok dinde sevgi, hoşgörü, dürüstlük gibi evrensel değerler vurgulanır ve bu değerlerin insanlar üzerinde olumlu etkileri olduğu düşünülür.

Pozitif psikolojinin önemli kavramlarından biri olan karakter güçleri, bireylerin olumlu ve güçlü kişisel özelliklerini ifade etmektedir. Peterson ve Seligman'ın tasnifi ile psikoloji literatüründe yerini alan karakter güçleri, geçmişten günümüze hem düşünce tarihinde hem de dinlerde üzerinde durulan bir dizi değere karşılık gelmektedir. Karakter güçleri, duygular, düşünceler ve eylemler aracılığıyla ortaya çıkan olumlu özelliklerdir. Karakter güçleri kişinin, kendi iyiliğine ve çevresindekilerin iyiliğine katkıda bulunacak şekilde hareket etmesini sağlar.² Karakter güçlerinin keşfedilmesi ve desteklenmesi hem bireyin yaşam doyumu ve yaşam kalitesini artırmak hem de toplumsal birliktelik için oldukça önemlidir.

Bu çalışmada Seligman ve arkadaşlarının pozitif psikoloji ekolünde ortaya koyduğu karakter güçleri konu edilecektir. Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinde karakter güçleri ile dindarlık arasında bir ilişki olup olmadığını, ayrıca karakter güçlerinin demografik değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmektir. Araştırma, farklı aile ve kültürel yapılardan geldiği varsayılan üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın kapsamını; Balıkesir Üniversitesi'nde öğrenim gören lisans ve lisansüstü öğrenciler oluşturmaktadır.

Araştırmada ilk olarak nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemiyle ilgili literatür taranmış ve araştırmanın teorik zemini oluşturulmuştur. İkinci aşamada nicel araştırma desenlerinden farklı değişkenler arasındaki ilişkileri içeren “ilişkisel tarama modeli”

¹ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi* (Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2011), 187.

² Tayyab Rashid-Martin E.P. Seligman, *Pozitif Psikoterapi: Çalışma Kitabı* (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2023), 33.

tercih edilmiştir. Araştırma Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Komisyonu'nun 04.01.2024 tarihli ve E.334692 sayılı kararı gereğince etik açıdan uygun bulunmuştur.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Pozitif Psikoloji ve Karakter Güçleri

Psikoloji bilimi 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında problemlerin çözülmesi ve işlevselliğin artırılması konularına odaklanan bir bilim dalı olarak ortaya çıkmıştır. Psikolojinin ortaya çıkışında bilim dünyasında pozitivist paradigmanın hakimiyeti, psikolojinin din ve değer konularına karşı mesafeli durmasına yol açmıştır.³ 20. yüzyılın ortalarına kadar devam eden bu yaklaşım, psikolojide bir takım paradigma değişimleriyle birlikte sorgulanmaya başlanmıştır. Örneğin hümanist psikoloji insanın mekanik bir varlık gibi algılanmasına karşı çıkmış ve insan değeri üzerine odaklanmıştır.⁴ 20. yüzyılın sonları ve 21. yüzyılın başlarında ise psikoloji bilimindeki “olumsuz odaklanma” yaklaşımını eleştiren ve psikolojinin yalnızca bir hastalık bilimi olmadığını, bu bilimin olumlu olan durumlar, değerler ve güçleri de ele alması gerektiğini savunan bir yaklaşım ortaya atıldı. Seligman ve Csikszentmihalyi'nin öncülüğünü yaptığı bu yaklaşım, pozitif psikoloji olarak literatürde yerini almıştır.⁵

Pozitif psikoloji akımının psikoloji literatürüne girmesi ile birlikte bu alanda çalışan araştırmacıların sayısı artmaya başlamıştır. Bu akımın etkisi ile psikologlar “iyileştirme” yönteminden ziyade “koruma” yöntemine odaklanmaya başlamışlardır. Pozitif psikoloji, felsefi ve dini geleneklerde yer alan erdemleri psikolojinin konusu haline getirmiştir.⁶ Felsefi olarak Aristoteles'in insan doğası ve mutluluğun değerlerle ilişkili olduğu tezi pozitif psikolojinin paradigmatlarıyla benzeşmektedir.⁷ Bununla birlikte araştırmacılar pozitif psikolojinin normatif olmadığını, modern anlamda bilimsel metodu takip ettiğini vurgulamışlardır.⁸

Pozitif psikoloji akımının etkisi yalnızca Batı toplumları ile sınırlı kalmamıştır. Farklı ülkelerde ve ülkemizde 2000'li yıllardan itibaren pozitif psikolojinin ele aldığı konular ile ilgili yapılan çalışmaların sayısında hızlı bir artış görülmektedir. Pozitif psikoloji özellikle din psikolojisi alanında dindarlık ile değerler, karakter güçleri ve olumlu özellikler arasındaki ilişkileri ele alan çalışmalara zemin oluşturmuştur. Değerler konusu ile ilgili araştırmalar, psikolojinin yeniden kendine gelmesi olarak görülmektedir.⁹ İnsanın psikolojik yapısını salt olumsuz duygu, tutum ve davranışla ilişkili olarak ele almak yerine, olumlu güçler ve erdemlerin

³ J. D. Nasio, *Psikanaliz'in Yedi Büyüğü*, çev. Kenan Sarılioğlu (İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2008), 23; Martin E.P. Seligman, “Positive Psychology, Positive Prevention and Positive Therapy”, *Handbook of Positive Psychology*, ed. C. R. Snyder - Shane J. Lopez (USA: Oxford University Press, 2002), 3-4; Alex M. Wood - Judith Johnson, “Pozitif Klinik Psikoloji: Giriş”, çev. Zeynep Maçkallı, *Wiley Pozitif Klinik Psikoloji El Kitabı*, ed. Alex M. Wood - Judith Johnson (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2021), 4.

⁴ Abraham H. Maslow, *İnsan Olmanın Psikolojisi*, çev. Okhan Gündüz (İstanbul: Kuraldışı Yayınları, 2001), 9.

⁵ Martin E. P. Seligman-Mihaly Csikszentmihalyi, “Positive Psychology: An Introduction.”, *American Psychologist* 55/1 (2000), 5.

⁶ Robert Emmons-Raymond Paloutzian, “Din Psikolojisi”, çev. Ali Ayten, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21 (2001), 114.

⁷ I. S. Jorgensen-H. E. Nafstad, “Positive Psychology: Historical, Philosophical and Epistemological Perspectives”, *Positive Psychology in Practice*, ed. P. Alex Linley-Stephen Joseph (Hoboken, NJ: Wiley, 2004), 16.

⁸ Seligman-Csikszentmihalyi, “Positive Psychology”, 7.

⁹ Emmons-Paloutzian, “Din Psikolojisi”, 114.

de araştırma konusu yapılması, insan gerçekliğinin daha bütüncül bir değerlendirmesinin sunulmasına zemin hazırlamıştır.

Pozitif psikolojinin erdemlere olan vurgusu konusunda önemli bir gelişme de 2004 yılında Peterson ve Seligman'ın "*Karakterin Güçlü Yönleri ve Erdemleri*"ni yayınlamasıdır. Peterson ve Seligman (2004) karakter güçlerinin insanlığın temel taşı olduğunu, karakter güçleriyle uyumlu aktivitelerin psikolojik iyi yaşama giden yolda önemli bir yolu temsil ettiğini savunurlar.¹⁰ Her ne kadar karakterin güçlü yönleri kapsamına giren özellikler zaman zaman araştırmalara konu olmuş olsa da karakterin güçlü yönlerini bütünüyle ele alan çalışmaların yapılması bu alanın kuruluşu ile birlikte başlamıştır.¹¹

Karakter güçleri; duygular, düşünceler ve eylemler aracılığıyla ortaya çıkan olumlu özelliklerdir. Karakter güçleri kişinin, kendi iyiliğine ve çevresindekilerin iyiliğine katkıda bulunacak şekilde hareket etmesini sağlar.¹² Peterson ve Seligman karakter güçleri ile ilgili 6 ana güç ve bu güçlerle ilgili 24 özellik tanımlamışlardır. Aşağıda verilen tabloda bu güçler ve ilişkili olduğu özelliklerle kısaca açıklanmıştır.¹³

Tablo 1

Karakter Güçlerinin Sınıflandırılması

Bilgelik ve Bilgi: "Bilginin edinilmesini ve kullanılmasını gerektiren bilişsel güçler."	Yaratıcılık (Özgünlük)	Bir şeyleri kavramsallaştırmanın ve yapmanın yeni ve üretken yollarını düşünmek; sanatsal başarıyı içerir ancak bununla sınırlı değildir.
	Merak (İlgi, Yenilik Arayışı, Deneyime Açıklık)	Devam eden deneyime sırf kendisi için ilgi duymak; konuları büyüleyici bulma; keşfetmek.
	Açık Fikirlilik (Yargılama, Eleştirel Düşünme)	Olayları derinlemesine düşünmek ve her yönüyle incelemek; hemen sonuca varmamak; delillerin ışığında fikrini değiştirebilmek; tüm kanıtları adil bir şekilde tartmak.
	Öğrenme Sevgisi	Kendi başına veya resmi olarak yeni becerilere, konulara ve bilgi birikimine hakim olmak; merak gücüyle meraklıdır, ancak sistematik olarak ekleme eğilimini tanımlamak için bunun ötesine geçer.
	Perspektif (Bilgelik)	Başkalarına bilgece öğütler verebilmek; Kendisi ve diğer insanlar için anlamlı olan dünyaya bakma yollarına sahip olmak.
Cesaret (yiğitlik): "İç veya dış muhalefet karşısında hedeflere ulaşmak için iradenin"	Cesurluk (Yiğitlik)	Tehdit, meydan okuma, zorluk veya acıdan çekinmemek; muhalefet olsa bile doğru olanı söylemek; popüler olmasa bile kanaatlere göre hareket etmek; fiziksel cesareti içerir ancak bununla sınırlı değildir.

¹⁰ Christopher Peterson-Martin Seligman, *Character Strengths and Virtues: A Handbook and Classification* (Washington, DC: New York: American Psychological Association / Oxford University Press, 2004), 4.

¹¹ Alan Carr, *Pozitif Psikoloji*, çev. Ümit Şendilek (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2016), 80-81.

¹² Rashid-Seligman, *Pozitif Psikoterapi: Çalışma Kitabı*, 33.

¹³ Peterson-Seligman, *Character Strengths and Virtues*, 29-30.

kullanılmasını içeren duygusal güçler.”	Kalıcılık (Azim, Çalışkanlık)	Başlanan işi bitirmek; engellere rağmen eylem yolunda ısrar etmek; "kapıdan çıkarmak"; görevleri tamamlamaktan zevk almak.
	Bütünlük (Özgünlük, Dürüstlük)	Gerçeği söylemek ama daha geniş anlamda kendini samimi bir şekilde sunmak ve samimi bir şekilde hareket etmek; iddiasız olmak; kişinin duygu ve eylemlerinin sorumluluğunu alması.
	Canlılık (Zevk, Coşku, Dinçlik, Enerji)	Hayata heyecan ve enerjiyle yaklaşmak, işleri yarım bırakmama; hayatı bir macera olarak yaşamak; canlı ve aktif hissetmek.
İnsanlık: “Sevgiye yönelmeyi ve başkalarıyla arkadaş olmayı içeren insani-kişilerarası güçlü yönler.”	Sevgi	Başkalarıyla yakın ilişkilere, özellikle de paylaşmanın ve ilginin karşılıklı olduğu ilişkilere değer vermek; insanlara yakın olmak.
	Nezaket (Cömertlik, Bakım, İlgi, Şefkat, Fedakar Sevgi, İyilik)	Başkaları için iyilik yapmak; onlara yardım etmek; onlarla ilgilenmek.
	Sosyal Zekâ (Duygusal Zekâ, Kişisel Zekâ)	Başkalarının ve kendisinin güdü ve duygularının farkında olmak, farklı sosyal durumlara uyum sağlamak için ne yapması gerektiğini bilmek; diğer insanları neyin harekete geçirdiğini bilmek.
Adalet: “Sağlıklı toplum yaşamının temelini oluşturan yurttaşlık güçleri.”	Vatandaşlık (Sosyal Sorumluluk, Sadakat, Takım Çalışması)	Bir grup veya ekibin üyesi olarak iyi çalışmak; gruba sadık olmak; kendi payına düşeni yapmak.
	Adillik	Hakkaniyet ve adalet anlayışına göre tüm insanlara eşit davranmak; kişisel duyguların başkaları hakkındaki kararları etkilemesine izin vermemek; herkese adil bir şans vermek.
	Liderlik	Üyesi olunan bir grubun işleri halletmesi ve aynı zamanda grup içinde iyi ilişkiler sürdürmesi konusunda teşvik edilmesi; grup etkinlikleri düzenlemek ve bunların gerçekleştiğini görmek.
Ölçülülük: “Aşırılığa karşı koruyan güçler.”	Bağışlama ve Merhamet	Yanlış yapanları bağışlamak; başkalarının eksikliklerini kabul etmek; insanlara ikinci bir şans vermek; intikamcı olmamak.
	Alçakgönüllülük	Başarıların kendi adına konuşmasına izin vermek; ilgi odağı olmaya çalışmamak; kendini olduğundan daha fazla özel görmemek.
	Sağduyu	Seçimlerine dikkat etmek; aşırı risk almamak; sonradan pişman olunabilecek şeyleri söylememek veya yapmamak.
Aşkınılık: “Daha büyük evrenle	Güzelliğin ve Mükemmelliğin Takdir Edilmesi	Doğadan sanata, matematiğe, bilime ve gündelik yaşama kadar yaşamın çeşitli alanlarındaki güzelliği, mükemmelliği ve/veya yetenekli performansı fark

bağlantılar kuran aşkınlık güçleri ve anlam sağlamaktır.”	(Hayranlık, Hayret, Yükselme)	etmek ve takdir etmek.
	Şükran	Meydana gelen güzel şeylerin farkında olmak ve şükretmek; teşekkür etmek için zaman ayırmak.
	Umut (İyimserlik, Gelecek Odaklılık, Geleceğe Yönelim)	Gelecekte en iyisini beklemek ve ona ulaşmak için çalışmak; iyi bir geleceğin sağlanabilecek bir şey olduğuna inanmak.
	Mizah (Şakacılık)	Gülmekten ve espriden hoşlanmak; diğer insanları gülmüsetebilmek, aydınlık tarafı görmek; şaka yapmak.
	Maneviyat (Dindarlık, İnanç, Amaç)	Evrenin daha yüksek amacı ve anlamı hakkında tutarlı inançlara sahip olmak; kişinin daha büyük bir şemada nereye uyduğunu bilmek; yaşamın anlamına ilişkin davranışları şekillendiren ve rahatlık sağlayan inançlara sahip olmak.

1.2. Din/Maneviyat, Pozitif Psikoloji ve Değerler

Derin duygusal tecrübenin kaynağı olarak görülen din, insana özgü içsel bir tutumdur denilebilir.¹⁴ Psikoloji ve din psikolojisi bilimleri din kavramından çok dindarlık kavramı üzerinde durmuşlardır. Dindarlık kavramı ise, farklı dindarlık yönelimlerine ve dindarlığın boyutlarına göre çok yönlü tanımlamalara sahiptir.¹⁵ Genel olarak dindarlık, dinin insandaki tezahürü ve insan tarafından yaşanması olarak tarif edilebilir.

Din ile ilişkili olarak ele alınan önemli bir kavram da maneviyat kavramıdır. Bazı araştırmacılar din ve maneviyatı eş anlamlı olarak görürken bazıları maneviyatı dinin bir alt boyutu olarak tanımlar. Bazıları ise maneviyatı dinden daha genel ve kapsamlı bir kavram olarak ele alır.¹⁶ Maneviyat ile ilgili, dini maneviyat, doğal maneviyat, insani maneviyat arasında ayrımlar yapılmaktadır.¹⁷ Günümüzde özellikle Batı toplumlarında kurumsal dinlerin dışında bireysel bir tecrübe olarak yaşanan maneviyatın yaygınlaşması ile birlikte, maneviyatın dini de içeren daha kapsamlı bir kavram olduğu görüşünün psikoloji literatüründe hâkimiyet kazandığı söylenebilir.

Psikolojinin ortaya çıktığı yıllarda bilim camiasında din konusuna yönelik bir önyargının varlığından ötürü din ve dindarlık ile ilgili çalışmaların sayısı oldukça azdır. Bununla birlikte ilk

¹⁴ Robert W. Crapps, “Psikanaliz ve Din”, *Din Psikolojisi: Dine ve Maneviyata Psikolojik Yaklaşımlar* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2010), 25; Carl Gustav Jung, *Keşfedilmemiş Benlik*, çev. Barış İlhan-Caner Ener Sılay (İstanbul: Barış İlhan Yayınevi, 2010), 55.

¹⁵ Bk. Barbara Holdcroft, “What is Religiosity?”, *Catholic Education: A Journal of Inquiry and Practice* 10/1 (2006), 89-90; Høkeleki, *Din Psikolojisi*, 74-75; Hasan Kayıkkı, “Bireysel Dindarlığın Boyutları ve İnanç-Davranış Etkileşimi”, *İslami Araştırmalar Dergisi* 19/3 (2006), 493.

¹⁶ Carlos Del M. Rio-RIO ve Lyle J. White, “Maneviyatı Dindarlıktan Ayırmak: Hilomorfik Bir Bakış Açısı”, çev. Selma Baş, *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* 37/1 (2016), 73; Kenneth I. Pargament, “The Psychology of Religion and Spirituality? Yes and No”, *The International Journal for the Psychology of Religion* 9/1 (1999), 3-16; Sevdé Düzgüner, *Maneviyat Algısı ve Diğerkamılıkla İlişkisi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Doktora Tezi, 2013), 1.

¹⁷ Robert A. Emmons-Raymond F. Paloutzian, “The Psychology of Religion”, *Annual Review of Psychology* 54/1 (Şubat 2003), 381.

din psikolojisi kitapları da yine bu dönemde yazılmıştır.¹⁸ 20. Yüzyılın ortalarından itibaren din konusu psikoloji literatüründe daha fazla ele alınmaya başlamıştır. “Din ve Maneviyat Psikolojisi” nin APA tarafından psikolojinin bir alt bölümü olarak kabul edilmesi ile birlikte bu alanda yapılan çalışmalar artmaya başlamıştır.

Psikolojinin ihmal ettiği bir diğer konu da erdemler konusudur. Pozitif psikoloji alanının kurulması ile de değerler konusundaki çalışmalar hız kazanmıştır. Hem din psikolojisi hem pozitif psikoloji alanında son yıllarda yapılan çalışmaların artması, din ve değer konularını buluşturan çalışmaların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Pozitif psikolojide ele alınan karakter güçlerinin İslam felsefesinde ele alınan değerler ile ortak olduğu görülmektedir.¹⁹ Peterson ve Seligman İslam felsefesinde geçen dört temel erdem olarak hikmet (bilgelik), şecaat (cesaret), iffet (ölçülülük) ve adalet erdemlerini karakter güçleri tasnifine aynen dahil etmiş, bunlara insanlık erdemi ile dini/manevi boyutu olan aşkınlık erdemleri de ekleyerek altı kişilik özelliği tanımlanmışlardır.²⁰ Ayrıca altı temel erdeme dayalı olan 24 karakter gücünün eksiklikleri ve aşırılıklarına da değinilmiştir. Örneğin cesur olmanın aşırı kullanımı “aptalca risk alma”, yetersiz kullanımı “güçten düşürücü korkaklık” olarak belirtilmiştir. Cesur olmanın ideal ölçüsü, “güvenlik ve iyi oluşu tehlikeye atmadan tehdit ve korkuyla yüzleşmek ve bunlara yanıt vermek” olarak tanımlanırken; bütünleştirme alanında “öz düzenleme, bütünlük ve azim” kavramlarına yer verilmiştir.²¹ Burada güçlü karakter özelliklerinin Aristocu değer teorisinde olduğu gibi aşırılıkların orta noktasında yer aldığı görülmektedir.²² Benzer şekilde İslam felsefecileri de ifrat, tefrit ve itidal tanımlamaları ile erdemlerin, karakterin denge (itidal) boyutunda oluştuğunu ileri sürmüşlerdir.²³

Pozitif psikolojide yer alan karakter güçlerinde merkezi role sahip olan değerlerin dini ve manevi öğretilere dayandığı iddia edilebilir. Niemiec ve arkadaşlarına göre 24 karakter gücünün her biri dini, manevi ve kutsal özer barındırmaktadır. Bu erdemlerin altında yer alan karakter güçlerinden bazıları maneviyat ile doğrudan ilişkiliyken bazıları da bireyin manevi gelişimine zenginlik ve derinlik ekleme potansiyeline sahiptir.²⁴

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Hipotezleri

H.1. Karakter güçleri ve alt boyutları (güzellik ve mükemmelliğin takdiri, cesaret, yaratıcılık, merak, adalet, affedicilik, şükran, dürüstlük, umut, mizah, yargı, iyilikseverlik, liderlik, öğrenme sevgisi, sevgi, alçakgönüllülük, sebat, bakış açısı, sağduyu, öz düzenleme, sosyal zekâ, maneviyat,

¹⁸ Edwin Diller Starbuck, *The Psychology of Religion* (London: The Walter Scott, 1899); William James, *The Varieties of Religious Experience* (New York: Longmans, Green and Co, 1902).

¹⁹ Macit Fahri, *İslam Ahlak Teorileri* (İstanbul: Litera yayınları, 2004), 159.

²⁰ Peterson-Seligman, *Character Strengths and Virtues*, 29-30.

²¹ Rashid-Seligman, *Pozitif Psikoterapi: Çalışma Kitabı*, 291.

²² Aristoteles, *Nikomakhos'a Etik*, çev. Saffet Babür (Bilgesu Yayıncılık, 2009), 37.

²³ Fahri, *İslam Ahlak Teorileri*, 159.

²⁴ Ryan M. Niemiec vd., “The Decoding of the Human Spirit: A Synergy of Spirituality and Character Strengths Toward Wholeness”, *Frontiers in Psychology* 11 (2020), 2.

takım çalışması, yaşam coşkusu) demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, öğrenim görülen fakülte ve sınıf seviyesi) göre farklılık göstermektedir.

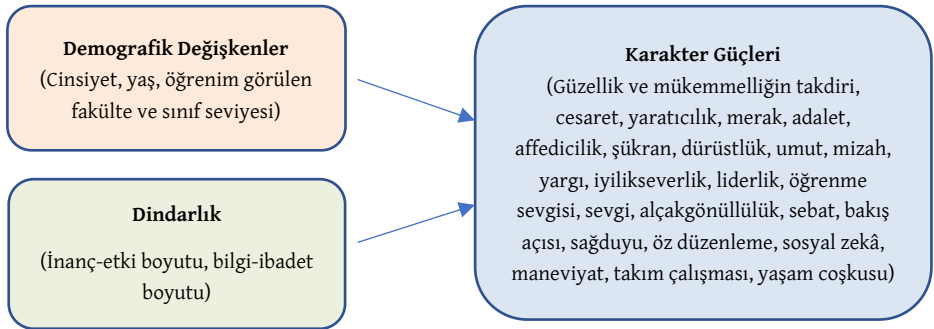
H.2. Dindarlık ile karakter güçleri ve alt boyutları (güzellik ve mükemmelliğin takdiri, cesaret, yaratıcılık, merak, adalet, affedicilik, şükran, dürüstlük, umut, mizah, yargı, iyilikseverlik, liderlik, öğrenme sevgisi, sevgi, alçakgönüllülük, sebat, bakış açısı, sağduyu, öz düzenleme, sosyal zekâ, maneviyat, takım çalışması, yaşam coşkusu) arasında pozitif bir ilişki vardır.

2.2. Araştırma Modeli

Bu araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri cinsiyet, yaş, öğrenim görülen fakülte/bölüm ve kaçınıcı sınıfta olduklarına dair bilgilerden oluşan demografik değişkenler ve dindarlık değişkenidir. Bağımlı değişken ise karakter güçleridir.

Şekil 1

Araştırma Modeli

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, konuya, amaca ve probleme uygun ölçme araçlarının bir araya getirilmesi ile oluşturulan anket formu kullanılmıştır. Anket formu, “Dindarlık Ölçeği”, “Karakter Güçleri Envanteri” ve kişisel özelliklerin (cinsiyet, yaş, öğrenim görülen fakülte ve sınıf seviyesi) tespitine yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Dindarlık Ölçeği (DÖ): Bu araştırmada Ayten’in, oluşturduğu “Dindarlık Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek, iki alt boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar inanç-etki ve bilgi-ibadet boyutlarıdır. Bu ölçek ile ilgili Ayten tarafından yapılan faktör analizi sonuçlarına göre ölçeğin KMO değeri 0,830, Bartlett Testi sonucu $\chi^2=2325,27$; $p=0,000$ şeklindedir. Ölçeğin güvenilirliğini test etmek için iç tutarlılık analizi yapılmıştır. Analizin sonuçlarına göre de ölçek genelinin Cronbach Alpha değeri .80, inanç-etki boyutu .74, bilgi-ibadet boyutu .74 şeklinde elde edilmiştir.²⁵ Dindarlık ölçeği Ayten ve Yıldız tarafından revize edilmiş ve 5’li likert tipinde ve 10

²⁵ Ali Ayten, *Prososyal Davranışlarda Dindarlık ve Empatinin Rolü* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Doktora Tezi, 2009), 100-101.

maddelik bir ölçek haline getirilmiştir.²⁶ Bizim araştırmamızda ölçeğin revize edilmiş 10 maddelik hali aynen kullanılmıştır. Yeniden yapılan iç tutarlılık analizine göre ölçek genelinin Cronbach Alpha değeri .89 olarak bulunmuştur. Alt boyutlarında ise sonuçlar, inanç-etki boyutu .88 ve bilgi-ibadet boyutu .75 şeklinde tespit edilmiştir.

Karakter Güçleri Envanteri (KGE): Araştırmada katılımcıların karakter güçlerini ölçmek için McGrath tarafından oluşturulan Demirci vd. tarafından Türkçeye uyarlanan “Karakter Güçleri Envanteri” kullanılmıştır. Söz konusu ölçekte 24 alt boyut bulunmaktadır. Her alt boyut ile ilgili 4 sorudan oluşan ölçek, toplamda 96 sorudan oluşmaktadır. Ölçeğin faktör analizi sonuçlarına göre, DFA sonuçlarının uyum indeksleri değerlendirildiğinde 24 boyutlu modelin kabul edilebilir uyumda olduğu görülmüştür. VIA-Karakter Güçleri Envanteri Türkçe Formu alt ölçeklerinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .63 ile .89 arasında değişmekte olup ortalaması .75 olarak hesaplanmıştır.²⁷ Bu araştırma için tekrar edilen iç tutarlılık analizine göre ölçek genelinin Cronbach Alpha değeri .98 olarak tespit edilmiştir.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada ilk olarak doküman analizi yöntemiyle ilgili literatür taranmış ve araştırmanın teorik zemini oluşturulmuştur. İkinci aşamada nicel araştırma desenlerinden farklı değişkenler arasındaki ilişkileri içeren “ilişkisel tarama modeli” tercih edilmiştir. Araştırma öncesinde etik kurul izni alınmıştır. Bu çalışma Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Komisyonu’nun 04.01.2024 tarihli ve E.334692 sayılı kararı gereğince etik açıdan uygun bulunmuştur.

Üniversite öğrencilerinde karakter güçleri ve dindarlık ilişkilerini incelemek amacıyla planlanan araştırma, 10.01.2024-10.02.2024 tarihleri arasında Balıkesir Üniversitesi’nde farklı fakülte ve bölümlerde öğrenim gören 282 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri toplanırken anket tekniği kullanılmıştır. Katılımcılar tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Farklı fakültelerde öğrenim gören katılımcılara ulaşabilmek amacıyla öğrenci yurtları ve sınıflarda anket işlemi uygulanmıştır. Anket formu Google Forms üzerinden hazırlanmış ve öğrencilere sunulmuştur. Anket, çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden ve “Bilgilendirilmiş Onam Formu”nu dolduranlara uygulanmıştır. Veri toplama işlemi tamamlandıktan sonra veriler SPSS 21 programında analiz edilmiştir. Toplanan veriler kontrol edildiğinde 24 ankette önemli ölçüde işaretlenmemiş soru olduğu tespit edilmiş ve araştırmanın güvenilirliğini artırmak adına bu anketler dahil edilmemiştir. Sonuç olarak analizler 258 anket üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Ölçeklerin daha önce geçerlik ve güvenilirlik testleri yapıldığı için mevcut halleri ile kullanılmasına karar verilmiştir. Bununla birlikte yeniden güvenilirlik testleri yapılmıştır. Ölçeklerin normal dağılım gösterip göstermediğini kontrol etmek için “Normallik Analizi” yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre Karakter Güçleri Envanteri çarpıklık değeri -,600 ve basıklık değeri ,487 ; Dindarlık Ölçeği çarpıklık değeri -1,311 ve basıklık değeri 2,279 şeklinde

²⁶ Ali Ayten-Refik Yıldız, “Dindarlık, Hayat Memnuniyeti İlişkisinde Dini Başa Çıkmanın Rolü Nedir? Emekliler Üzerine Bir Araştırma”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 16/1 (2016), 288-289.

²⁷ İbrahim Demirci vd., “Classification and Measurement of Character Strengths: VIA-IS-P and GASC-24 Forms” (22nd International Congress on Psychological Counseling and Guidance, Muş Türkiye, 2021).

bulunmuştur. Sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda çok değişkenli normalliğin sağlanmasında çarpıklık değerinin -2, +2'den, basıklık değerinin ise -7, +7'den küçük olması gerektiği ifade edilmektedir.²⁸ Bu sonuçlara göre araştırmada kullanılan ölçekler normal dağılım göstermektedir. Bu sebeple hipotezlerin test edilmesi için frekans tabloları, parametrik testlerden olan bağımsız örneklem t-testi, ANOVA ve korelasyon testleri kullanılmıştır.

2.5. Evren ve Örneklem

Araştırmanın kapsamını; Balıkesir Üniversitesi'nde öğrenim gören lisans ve lisansüstü öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem seçimine gidilen araştırmada, basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklemde farklı fakülte ve bölümlerden öğrencilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın örneklemini oluşturan 258 kişinin 125 tanesi kadın (%48,4), 133 tanesi de erkek (%51,6) katılımcılardan oluşmaktadır. Örneklem %17,8'i (46 kişi) 18-19 yaş aralığında, %39,5'i (102 kişi) 20-21 yaş aralığında, %26,7 (69 kişi) 22-23 yaş aralığında, %15,9'u (41) 24 yaş ve üzeri aralığında bulunmaktadır. Öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülteye göre dağılımları şu şekildedir: Örneklem %32,2'si (83 kişi) Eğitim Fakültesi, %20,5'i (53 kişi) İlahiyat Fakültesi, 12,8'i (33 kişi) Spor Bilimleri Fakültesi, %8,5'i (22) Mühendislik Fakültesi, %7,4'ü (19 kişi) İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, %6,6'sı (17 kişi) Fen Edebiyat Fakültesi, %6,6'sı (17 kişi) Tıp Fakültesi, %5,4 (14 kişi) Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencisidir. Örneklem öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf seviyesine göre dağılımları şu şekildedir: Örneklem %16,3'ü (42 kişi) Hazırlık ve 1. sınıf, %25,6'sı (66) 2. sınıf, %34,9'u (90 kişi) 3. sınıf, %17,1'i (44 kişi) 4. sınıf, %3,1'i (8 kişi) 5-6. sınıf, %3,1'i (8 kişi) yüksek lisans öğrencisidir. Örneklem ölçeklerden aldığı puan ortalamaları ise aşağıdaki tabloda olduğu şekildedir:

Tablo 2

Örneklem Ölçek Ortalamaları

	Mean	Min.	Max.	Sd.
Dindarlık Toplam	3,78	1,00	5,00	,76238
Dindarlık (İnanç-Etki)	4,02	1,00	5,00	,83222
Dindarlık (Bilgi-İbadet)	3,42	1,00	5,00	,83195
Karakter Güçleri Toplam	3,68	1,20	5,00	,72308
Güzellik ve Mükemmelliğin Takdiri	3,76	1,00	5,00	,84245
Cesaret	3,70	1,25	5,00	,80043
Yaratıcılık	3,78	1,25	5,00	,82528
Merak	3,71	1,25	5,00	,81257
Adalet	3,67	1,25	5,00	,85569
Affedicilik	3,48	1,00	5,00	,88021
Şükran	3,57	1,25	5,00	,83556
Dürüstlük	3,94	1,25	5,00	,80384
Umut	3,65	1,25	5,00	,86035
Mizah	3,75	1,25	5,00	,90994

²⁸ Şener Büyükoztürk vd., *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2012), 169.

Yargı	3,87	1,25	5,00	,79618
İyilikseverlik	3,82	1,25	5,00	,78445
Liderlik	3,56	1,00	5,00	,91315
Öğrenme Sevgisi	3,74	1,25	5,00	,89177
Sevgi	3,74	1,25	5,00	,92197
Alçakgönüllülük	3,60	1,25	5,00	,82803
Sebat	3,49	1,25	5,00	,93408
Bakış Açısı	3,53	1,00	5,00	,85029
Sağduyu	3,65	1,00	5,00	,84853
Öz Düzenleme	3,54	1,00	5,00	,85996
Sosyal Zekâ	3,69	1,00	5,00	,84100
Maneviyat	3,79	1,00	5,00	,89025
Takım Çalışması	3,78	1,00	5,00	,83707
Yaşam Coşkusu	3,44	1,00	5,00	,93013

Tablo 2'ye göre dindarlık ölçeği genel ortalaması 3,78, dindarlığın inanç-etki boyutu ortalaması 4,02, dindarlığın bilgi-ibadet boyutu ortalaması 3,42 şeklinde tespit edilmiştir. Karakter güçleri envanteri genel ortalama 3,68, güzellik ve mükemmelliğin takdiri 3,76, cesaret 3,70, yaratıcılık 3,78, merak 3,71, adalet 3,67, affedicilik 3,48, şükran 3,57, dürüstlük 3,94, umut 3,65, mizah 3,75, yargı 3,87, iyilikseverlik 3,82, liderlik 3,56, öğrenme sevgisi 3,74, sevgi 3,74, alçakgönüllülük 3,60, sebat 3,49, bakış açısı 3,53, sağduyu 3,65, öz düzenleme 3,54, sosyal zekâ 3,69, maneviyat 3,79, takım çalışması 3,78, yaşam coşkusu 3,44 şeklinde bulunmuştur. Buna göre örneklemin hem dindarlık ölçeğinden ve karakter güçleri envanterinden yüksek puanlara sahip olduğu görülmektedir. Dindarlığın bilgi-ibadet boyutunun inanç-etki boyutuna göre daha düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Karakter güçleri boyutlarında ise en yüksek ortalama dürüstlük, en düşük ortalama da yaşam coşkusu boyutunda görülmektedir.

3. Bulgular ve Yorum

3.1. Demografik Değişkenlere Göre Karakter Güçleri

Araştırmamızda karakter güçlerinin hem ölçek toplamı hem de 24 alt boyutunun cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığı test edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre karakter güçleri toplamında (*Kadın Ort.=3,74; Erkek Ort.=3,62; t=1,287*) cinsiyete göre bir farklılaşma tespit edilmemiştir ($p>.05$). Ancak karakter güçlerinin güzellik ve mükemmelliğin takdiri (*Kadın Ort.=3,92; Erkek Ort.=3,61; t=2,997*), iyilikseverlik (*Kadın Ort.=3,98; Erkek Ort.=3,67; t=3,277*), sosyal zekâ (*Kadın Ort.=3,80; Erkek Ort.=3,58; t=2,141*), maneviyat (*Kadın Ort.=3,94; Erkek Ort.=3,66; t=2,510*) ve takım çalışması (*Kadın Ort.=3,90; Erkek Ort.=3,68; t=2,101*) alt boyutlarında kadınların ortalamalarının erkeklere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<.05$). Diğer boyutlarda anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Furnham ve Lester'in (2012) yaptığı araştırmaya göre yargı ve cesaret boyutunda erkeklerin puanı kadınlara göre anlamlı bir şekilde daha yüksek iken iyilikseverlik, sevgi, şükran ve yaşam coşkusu boyutlarında kadınların puanları erkeklere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek

bulunmuştur.²⁹ Bir başka araştırmaya göre kadınlar erkeklerden dürüstlük, nezaket, sevgi, adalet, liderlik, öz düzenleme, güzellik ve mükemmelliğin takdiri, şükran, iyilikseverlik, affetme boyutlarında anlamlı bir şekilde daha yüksek ortalamalara sahiptir. Aynı çalışmada erkeklerin en yüksek puanları dürüstlük, umut, mizah, şükran ve merak güçlerinde bulunmuştur.³⁰ Bir başka çalışmada kadınlar yargı, yaratıcılık, öğrenme sevgisi, adalet, sağduyu, güzellik ve mükemmelliğin takdiri ve umut boyutlarında erkeklere göre anlamlı olarak daha yüksek puan almışlardır.³¹ Yapılan çalışmalarda genel olarak kadınların karakter güçlerinin birçok boyutunda erkeklere göre daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Bu çalışmada da literatürdeki çalışmalara paralel olarak kadınların bazı karakter güçlerinde erkeklerden daha yüksek ortalamalara sahip olduğu tespit edilmiştir.

Demografik değişkenlerden yaş değişkenine göre karakter güçlerinin farklılaşp farklılaşmadığı ANOVA testi ile test edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre karakter güçleri envanteri toplamı ve alt boyutlarının hiçbirinde gruplar arası anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir ($p>.05$). Bu sonuç seçilen örneklem grubunun üniversite öğrencilerinden oluşması ve yaşlarının birbirine çok yakın olmasından kaynaklanmaktadır. Karakter güçlerinin yaşlara göre farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek için daha geniş yaş aralıklarına sahip örneklem gruplarında yapılan çalışmalarda sonucun değişeceği düşünülebilir. Farklı yaş grupları arasında karakter güçleri yaş ve üçüncü faktör arasındaki ilişkilerin ele alındığı çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin Proyer vd. (2011) tarafında yapılan bir araştırmada yaşam doyumu ve karakter güçleri arasındaki ilişki ele alınmış, güzelliğin ve mükemmelliğin takdir edilmesinin, yaşlı katılımcılarda genç katılımcılara göre geçmiş yaşam memnuniyetine daha fazla katkıda bulunduğu tespit edilmiştir.³² Öğrenim görülen sınıf derecesine göre de karakter güçlerinin farklılaşp farklılaşmadığı test edilmiştir. Yaş değişkeninde elde edilen sonuçlara benzer şekilde karakter güçleri envanteri toplamı ve alt boyutlarının hiçbirinde gruplar arası anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir ($p>.05$).

Araştırmamızda fakültele göre karakter güçlerinin farklılaşp farklılaşmadığı ANOVA testi ile test edilmiştir. Aşağıdaki tabloda karakter güçleri toplamının fakültele göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Tablo 3'ten elde edilen sonuçlara göre karakter güçleri envanteri toplamında İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin ortalamaları (3,85), Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarından (3,47) anlamlı bir şekilde daha yüksektir ($p<.05$). Ayrıca Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarının (3,93) Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarından (3,47) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<.05$).

²⁹ Adrian Furnham-David Lester, "The Development of a Short Measure of Character Strength", *European Journal of Psychological Assessment* 28/2 (2012), 97.

³⁰ Ingrid Brdar Petra Anić-Majda Rijavec, "Character Strengths and Well-Being: Are there Gender Differences?", *The Human Pursuit of Well-Being: A Cultural Approach*, ed. I. Brdar (Dordrecht, NL: Springer, 2014), 52/4.

³¹ Petra Anić-Rijavec, "Character Strengths and Well-Being", 52/6.

³² René Proyer vd., "The Relation of Character Strengths to Past, Present, and Future Life Satisfaction among German-Speaking Women", *Applied Psychology: Health And Well-Being* 3/3 (2011), 370-384.

Tablo 3*Fakülterele Göre Karakter Güçleri Toplamından Alınan Puanların Karşılaştırılması**

	N	Mean	Sd.	F	P	Post Hoc
İlahiyat Fakültesi	53	3,8558	,71521			
Eğitim Fakültesi	82	3,4709	,74726			
Fen-Edebiyat Fakültesi	17	3,8716	,61907			
Tıp Fakültesi	17	3,7344	,55552	2,849	0,007	1>2
Mühendislik Fakültesi	22	3,7244	,25072			6>2
Spor Bilimleri Fakültesi	33	3,9393	,89433			
Sağlık Bilimleri Fakültesi	14	3,3268	,75197			
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	19	3,6477	,61277			
Total	257	3,6813	,72308	2,849	0,007	

*Tukey Testi kullanılmıştır.

Tablo 3'ten elde edilen sonuçlara göre karakter güçleri envanteri toplamında İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin ortalamaları (3,85), Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarından (3,47) anlamlı bir şekilde daha yüksektir ($p<.05$). Ayrıca Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarının (3,93) Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarından (3,47) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<.05$).

Karakter güçleri envanteri alt boyutlarının da fakülterele göre farklılaşıp farklılaşmadığı test edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre güzellik ve mükemmelliğin takdiri, adalet, şükran, yargı, iyilikseverlik, alçakgönüllülük, sebat, öz düzenleme, maneviyat, takım çalışması, yaşam coşkusu alt boyutlarının öğrenim görülen fakülteye göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Farklılıkların hangi gruplar arasında olduğuna bakıldığında şu sonuçlara ulaşılmıştır: “Güzellik ve mükemmelliğin takdiri” boyutunda İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin ortalamaları (4,02), Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarından (3,54) anlamlı bir şekilde daha yüksektir ($p<.05$). “Adalet” boyutunda İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarının (3,83), Mühendislik Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarının (3,96) ve Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarının (3,99) Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarından (3,33) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır ($p<.05$). “Şükran” boyutunda İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarının (3,86) ve Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarının (3,88) Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarından (3,35) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<.05$). “Yargı” boyutunda İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarının (4,08) Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarından (3,63) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<.05$). “İyilikseverlik” boyutunda İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarının (4,08) Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarından (3,62) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<.05$). “Alçakgönüllülük” boyutunda İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarının (3,80) ve Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarının (4,01) Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarından (3,34) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<.05$). “Sebat” boyutunda Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarının (3,90) Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarından (3,22) anlamlı bir şekilde

daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<.05$). “Öz düzenleme” boyutunda Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarının (3,93) Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarından (3,34) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<.05$). “Maneviyat” boyutunda İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarının (4,15) Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarının (3,98) ve Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarından (3,50) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<.05$). “Takım çalışması” boyutunda İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarının (4,03) Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarından (3,55) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<.05$). “Yaşam coşkusu” alt boyutunda Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarının (3,85) Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarından (3,22) anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<.05$).

Araştırmamızda üniversite öğrencilerinin genel olarak karakter güçleri alt boyutlarının tamamından genel olarak yüksek puan aldıkları görülmektedir. Bununla birlikte bazı boyutlarda fakültele göre farklılaşmalar görülmüştür. Eğitim fakültesi öğrencileri ve öğretmenler üzerinde yapılan bir araştırmada her iki grupta da bildirilen en yüksek güçlü yönler adalet, nezaket, dürüstlük ve sevgi değerleri olarak bulunmuştur. Yaratıcılık, mizah ve öğrenme sevgisi düşük düzeydeki güçler olarak tespit edilmiştir.³³

Bu çalışmada özellikle İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin genel anlamda diğer fakülte öğrencilerine göre daha yüksek ortalamalara sahip olduğu tespit edilmiştir. Karakter güçleri envanterinde yer alan her bir gücün “ahlaki değer” olarak tanımlanabilecek özelliklerden oluştuğu görülmektedir. İlahiyat fakültesi öğrencilerinin hem eğitim öğretim süreçlerindeki değer vurgusundan hem de din-değer ilişkisi bağlamında aldıkları din eğitimi etkisi ile özellikle din ile ilişkisi ağırlıklı olan ahlaki değerlere karşı daha hassas oldukları yorumu yapılabilir.

3.2. Dindarlık ile Karakter Güçleri Arasındaki İlişki

Dindarlık ve karakter güçleri arasındaki ilişki dindarlık toplam ölçek ortalaması, inanç-etki boyutu ve bilgi-ibadet boyutlarında ayrı ayrı hesaplanmıştır. Karakter güçleri envanterinde de ölçek toplam ortalaması ve 24 ayrı boyut analize dahil edilmiştir. Yapılan korelasyon analizi sonucunda elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4

Dindarlık ve Karakter Güçleri Arasındaki İlişki

	Dindarlık (Toplam)	Dindarlık (İnanç-Etki)	Dindarlık (Bilgi-İbadet)
Karakter Güçleri Toplam	,214**	,243**	,136*
Güzellik ve Mükemmelliğin Takdiri	,215**	,235**	,146*
Cesaret	,121	,159*	,048
Yaratıcılık	,128*	,151*	,074
Merak	,126*	,146*	,076
Adalet	,191**	,211**	,128*

³³ Polona Gradišek, “Character Strengths and Life Satisfaction of Slovenian In-service and Pre-service Teachers”, *Center for Educational Policy Studies Journal* 2/3 (2012), 167-180.

Affedicilik	,235**	,255**	,163**
Şükran	,381**	,388**	,299**
Dürüstlük	,154*	,177*	,100
Umut	,207**	,238**	,123*
Mizah	,015	,034	-,009
Yargı	,148*	,165**	,101
İyilikseverlik	,229**	,235**	,183**
Liderlik	,194**	,255**	,071
Öğrenme Sevgisi	,087	,102	,052
Sevgi	,092	,116	,041
Alçakgönüllülük	,222**	,243**	,151*
Sebat	,182**	,212**	,108
Bakış Açısı	,116	,158*	,037
Sağduyu	,168**	,198**	,101
Öz Düzenleme	,162**	,192**	,092
Sosyal Zekâ	,163**	,182**	,113
Maneviyat	,386**	,407**	,283**
Takım Çalışması	,221**	,244**	,155*
Yaşam Coşkusu	,202**	,233**	,123

* p<0,05 **p<0,01

Tablo 4'te yer alan bulgulara göre dindarlık ölçeği toplamı ile karakter güçleri envanteri toplamı, güzellik ve mükemmelliğin takdiri, yaratıcılık, merak, adalet, affedicilik, şükran, dürüstlük, umut, yargı, iyilikseverlik, liderlik, alçakgönüllülük, sebat, sağduyu, öz düzenleme, sosyal zekâ, maneviyat, takım çalışması, yaşam coşkusu boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Dindarlığın inanç-etki boyutu ile karakter güçleri envanteri toplamı, güzellik ve mükemmelliğin takdiri, cesaret, yaratıcılık, merak, adalet, affedicilik, şükran, dürüstlük, umut, yargı, iyilikseverlik, liderlik, alçakgönüllülük, sebat, bakış açısı, sağduyu, öz düzenleme, sosyal zekâ, maneviyat, takım çalışması, yaşam coşkusu boyutları arasında anlamlı pozitif yönlü ilişkiler olduğu görülmektedir. Son olarak dindarlığın bilgi-ibadet boyutu ile karakter güçleri envanteri toplamı, güzellik ve mükemmelliğin takdiri, adalet, affedicilik, şükran, umut, iyilikseverlik, alçakgönüllülük, maneviyat, takım çalışması boyutları arasında anlamlı pozitif yönlü ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4'e bakıldığında dindarlık toplamının en yüksek ilişkili olduğu boyutun maneviyat olduğu, bunu şükran ve affedicilik boyutlarının izlediği görülmektedir. Dindarlığın inanç-etki boyutunun ilişkili olduğu karakter güçlerinde de aynı şekilde birinci sırada maneviyat, ikinci sırada şükran ve üçüncü sırada affedicilik yer almaktadır. Dindarlığın bilgi-ibadet boyutunda ise karakter güçleri boyutları ile anlamlı ilişkilerin azaldığı görülmektedir. Burada en yüksek ilişkili olan boyut şükran, ikinci sırada maneviyat ve üçüncü sırada da iyilikseverlik yer almaktadır.

Karakter güçleri ve dindarlık ile ilgili yapılan araştırmalarda da benzer şekilde genel anlamda karakter güçleri ve dindarlık arasında pozitif yönlü ilişkilerin olduğu bulunmuştur. Furnham ve Lester'in yaptığı araştırmada 24 karakter gücünün 6 temel erdemi üzerinden

yapılan analizde dindarlığın insanlık ve aşkınlık temel erdemleri ile ve karakter güçleri envanteri toplamı ile pozitif şekilde ilişkili olduğu bulunmuştur.³⁴ Berthold ve Ruch'un yaptığı araştırmada dindar kişiler, dinlerini uygulayanlardan ve dindar olmayanlardan çeşitli karakter güçleri açısından önemli ölçüde farklılaşmış; nezaket, sevgi, şükran, umut, bağışlama ve maneviyat konularında daha yüksek puanlar almışlardır.³⁵ Dindar Amerikalı Müslüman gençler üzerinde yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre dindarlık, olumsuz duygu durumu ve depresyona karşı koruyucu bir faktör olarak görev yapan şu karakter güçleriyle önemli ölçüde ilişkili bulunmuştur: nezaket, eşitlik, liderlik, öz denetim, sağduyu, şükran, umut/iyimserlik, maneviyat ve bağışlama.³⁶ Pakistan'da üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada öğrencilerin dindarlığının karakter güçleri üzerinde anlamlı bir ilişki taşıdığını ortaya konmuştur.³⁷ Değerler ve dindarlık arasındaki ilişki ile ilgili yapılan çok sayıda araştırma dinin ahlaki değerler üzerindeki olumlu etkisini göstermektedir. Bu çalışmada kullandığımız karakter güçleri envanterinde yer alan her bir gücün dindarlık ile ilişkisine dair ayrı ayrı yapılan çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin Karşlı'nın üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada sevgi, saygı, duyarlılık, maneviyat değerleri ile dini tutum arasında pozitif ilişkiler tespit edilmiştir.³⁸ Bir başka araştırmada kişisel değerlerden disiplin, sorumluluk, güven, bağışlama, dürüstlük, paylaşım ve saygı ile dindarlık arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur.³⁹ Salsman ve diğerleri din ve ruh sağlığı arasındaki ilişkinin iyimserlikle açıklanabileceğini ileri sürmüştür. Dindarlık, iyimserlik ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi incelemişler, iyimserliğin içsel dindarlık ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiye ve duayı yerine getirme ile hayattan memnuniyet arasındaki ilişkiye kısmen aracılık ettiğini tespit etmişlerdir.⁴⁰ Benzer şekilde dindarlık ile yaratıcılık⁴¹, affetme⁴², diğerkâmlık⁴³, dürüstlük⁴⁴, iyilikseverlik/özgeçicilik⁴⁵,

³⁴ Furnham-Lester, "The Development of a Short Measure of Character Strength", 99.

³⁵ Anne Berthold-Willibald Ruch, "Satisfaction With Life and Character Strengths of Non-Religious and Religious People: It's Practicing One's Religion That Makes the Difference", *Frontiers in Psychology* 5 (2014).

³⁶ Sameera Ahmed, "Religiosity and Presence of Character Strengths in American Muslim Youth", *Journal of Muslim Mental Health* 4/2 (2009), 104-123.

³⁷ Muhammad Shahzad Ashfaq, "Analysis of Relationship Between Character Strength and Religiosity of University and Madrasa Students", *Review of Applied Management and Social Sciences* 5/1 (2022), 24.

³⁸ Necmi Karşlı, "Üniversite Öğrencilerinde Manevi-İnsani Değerler ve Dindarlık İlişkisi", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 50 (2021), 143-174.

³⁹ Fatma Balcı Arvas, "Kişisel Değerler ve Dindarlık İlişkisi Üzerine Bir İnceleme", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 7/5 (2018), 40-63.

⁴⁰ John M. Salsman vd., "The Link Between Religion and Spirituality and Psychological Adjustment: The Mediating Role of Optimism and Social Support", *Personality and Social Psychology Bulletin* 31/4 (Nisan 2005), 522-535.

⁴¹ Kübra Perçin vd., "Üniversite Öğrencilerinde Yaratıcı Kişilik ile Dindarlık İlişkisi: İnönü Üniversitesi Örneği", *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20 (k 2022), 246-274.

⁴² Ali Ayten, "Affedicilik ve Din: Affetme Eğilimi ve Dindarlıkla İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Araştırma", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37/2 (2009), 111-128.

⁴³ Barış Yozgat, *Pozitif Psikoloji Kapsamında Üniversite Öğrencilerinde Dindarlık Diğerkâmlık İlişkisi (İnönü Üniversitesi örneği)* (Amasya: Amasya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

⁴⁴ Nesibe Şeyma Şekkel, *Ergenlerde Adaletli Davranışın ve Dürüstlüğün Dindarlık Eğilimleriyle İlişkisi* (Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

⁴⁵ Mehmet Sait Az-Muhammet Cevat Acar, "Dindarlık ile Özgeçicilik Arasındaki İlişki: Üniversite Öğrencileri ile Yapılan Bir Araştırma", *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (2020), 742-773.

alçakgönüllülük⁴⁶, sebat/sabır⁴⁷, şükür⁴⁸, öz düzenleme⁴⁹, umut⁵⁰, sosyal sorumluluk⁵¹ arasındaki ilişki ile ilgili yapılan çalışmalarda da söz konusu değerler ile dindarlık arasında olumlu ilişkiler tespit edilmiştir. Ayrıca ibadetler ve ahlaki değerler konusunda da yapılan çalışmalar bu iki faktör arasında olumlu ilişkiler bulmuştur.⁵² Dindarlık ve mizah ilişkisini ele alan Emre, mizah anlayışı ile dindarlığın farklı görüntüleri (dinî dogmatizm, içsel dinî yönelim ve dine önem verme düzeyi) arasında negatif yönde, anlamlı ve düşük düzeyde ilişkiler tespit etmiştir.⁵³

Karakter güçlerine ilişkin literatür, birçok araştırmacının karakter gücünün diğer birçok değişkenle ilişkisini incelediğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmalarda bizim çalışmamız açısından önemli olanlar karakter güçleri ve olumlu psikolojik durumlar arasındaki ilişki ile ilgili sonuçlardır. Araştırmalar karakter güçleri ile ilişkili olan ahlaki değerler ile psikolojik iyi olma ve yaşam doyumu gibi mutluluk belirleyicileri arasında genel olarak olumlu ilişkiler tespit etmiştir. Örneğin sabır ve şükür değerleri ile mental iyi oluş ve psikolojik iyi oluş arasında olumlu ilişkiler bulunmuştur.⁵⁴ Başkalarını affetmek ile de depresyon⁵⁵, anksiyete⁵⁶ arasında negatif, yaşam doyumu ve iyi oluş⁵⁷ arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Merak, umut, şükran, sevgi ve zevk gibi güçlü yönler de yaşam doyumuna katkıda bulunan değerler olarak bulunmuştur.⁵⁸ Dinin de bireyin olumlu ruh haline etkisini kanıtlayan çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu

⁴⁶ Metin Güven, *Narsisizm, Alçakgönüllülük ve Dindarlık İlişkisi* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019); Muhammet Enes Vural, *Yetişkinlerde Alçakgönüllülük, Dindarlık ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016).

⁴⁷ Mebrure Doğan, *Sabır Psikolojisi* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2016).

⁴⁸ Gülşan Göcen, *Şükür Pozitif Psikolojiden Din Psikolojisine Köprü* (İstanbul: Dem Yayınları, 2014); Tuğba Sarı-Musa Yıldırım, "Pozitif Bir Karakter Gücü Olarak Şükür: Mental İyi Oluş ve Bazı Demografik Değişkenlerle İlişkinin İncelenmesi", *The Journal of Academic Social Science Studies* 9/62 (2019), 13-32.

⁴⁹ Şule Turan, *Dindarlık ile Sorumluluk ve Öz Düzenleme Arasındaki İlişki: Çukurova Üniversitesi Örneği* (Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

⁵⁰ Fatih Kandemir, *Dindarlık, Umud ve İyimserlik İlişkisi* (Ankara: İlahiyat Yayınları, 2020); Abdullah Dağcı, *Pozitif Psikolojide Umud ve Dindarlık* (Bursa: Emin Yayınları, 2023).

⁵¹ Şeyma Monis-Behlül Tokur, "Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Amacı Alt Boyutları ve Dindarlık İlişkisi", *Journal of Analytic Divinity* 5/3 (2021), 150-170.

⁵² Nurten Kımtır, "Namaz Ve Ahlakî Olgunluk İlişkisi", *Dini Araştırmalar* 19/50 (2016), 103-133; Nurten Kımtır, "Oruç ve Öfke Kontrolü Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma", *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (2015), 7-54; Mebrure Doğan, "Oruç İradeyi Güçlendirir Mi?: Ramazan Orucunun Öz Denetim ve Psikolojik İyi Oluş Üzerindeki Etkisinin Deneysel Olarak İncelenmesi", *Bilimname* 48 (Şubat 2022), 495-533; Ahmet Rifat Geçioğlu, "Hac İbadetinin Bireysel Dinî Yaşayış Üzerindeki Etkileri: Bir Tipleme Denemesi", *Bilimname* 2019/37 (2019), 243-287; Habil Şentürk, *İbadet Psikolojisi* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2008).

⁵³ Yusuf Emre, *Din ve Mizah* (Ankara: Eskiyei Yayınları, 2021).

⁵⁴ Mebrure Doğan, "Karakter Gücü Olarak Sabır ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisi", *The Journal of Happiness & Well-Being* 5/1 (2017), 134-153; Göcen, *Şükür Pozitif Psikolojiden Din Psikolojisine Köprü*; Ali Ayten vd., "Dini Başa Çıkma, Şükür ve Hayat Memnuniyeti İlişkisi: Hastalar, Hasta Yakınları ve Hastane Çalışanları Üzerine Bir Araştırma", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 12/2 (2012), 45-79; Sarı-Yıldırım, "Pozitif Bir Karakter Gücü Olarak Şükür".

⁵⁵ Ryan Brown, "Measuring Individual Differences in the Tendency to Forgive: Construct Validity and Links With Depression", *Personality and Social Psychology Bulletin* 29 (2003), 759-771.

⁵⁶ Michael Subkoviak vd., "Measuring Interpersonal Forgiveness in Late Adolescence and Middle Adulthood", *Journal of Adolescence* 18 (01 Aralık 1995), 641-655.

⁵⁷ Johan Karremans vd., "When Forgiving Enhances Psychological Well-Being: The Role of Interpersonal Commitment", *Journal of Personality and Social Psychology* 84 (2003), 1011-1026.

⁵⁸ Proyer vd., "The Relation of Character Strengths to Past, Present, and Future Life Satisfaction among German-Speaking Women", 370.

bağlamda dindarlık, değerler ve olumlu psikolojik durumlar arasında önemli bir ilişki olduğu sonucuna varılabilir.

Din, insanların hayatına yön veren inançlarını, değerlerini ve yaşam tarzlarını belirleyen bir sistemdir. Din, duygu, arzu, inanç ve davranışlarda kendisini gösteren bütün psikolojik hayatı üzerine alarak insan kişiliğine ve karakter özelliklerine etki eder.⁵⁹ İnsanın sağlıklı bir ruh yapısına sahip olmasında, olumlu bir benlik algısı geliştirmesinde, ahlaki olgunluğa ulaşmasında ve olumlu kişilik özellikleri kazanmasında dinin etkisi büyüktür.⁶⁰ Din, insanlara yardımseverlik, hoşgörü, sabır gibi erdemleri öğretirken, kibir, bencillik, öfke gibi olumsuz karakter özelliklerinden uzak durulması gerektiğini vurgular.

Din, bireyin hayatında önemli bir rol oynayan ve onun dünya görüşünü şekillendiren bir faktördür. İnsanlara ahlaki değerleri öğretir, onlara yaşam amaçlarını gösterir ve hayatlarında anlam bulmalarını sağlar. Bireyin hem kendi öz benliğinde hem de bir toplumsal düzen içerisinde ahlâkî değerleri benimsemesi ve hayatına yansıtması manevi ve yüce amaçlarla birlikte daha mümkün ve kalıcı hale gelmektedir.⁶¹ Yapılan çalışmalar da dindarlığın hayatın anlamı üzerinde olumlu etkisinin olduğunu göstermektedir.⁶²

Dini yaşam, karakterin güçlü yönlerini ve erdemleri teşvik edip beslemektedir. Dindar insanlar için bu erdemlere sahip olmak oldukça büyük bir önem taşır. Din, insanların inançları ve değerleri üzerinde etkili olurken, karakter de bu inanç ve değerlerin insanın kişiliğine yansımada rol oynar. İnsanlar, dinlerine ve inançlarına uygun bir karakter geliştirdiklerinde, daha olumlu bir yaşam sürdürme şansına sahip olurlar. Bu nedenle din ve karakter güçleri arasındaki ilişki insanın ruhsal ve manevi gelişimi açısından oldukça önemlidir.

Din ile karakter güçleri ve değerler arasında karşılıklı bir ilişkinin olduğu söylenebilir. İnsanın karakter özellikleri, inançlarına ve değerlerine yansiyabilir. Sabırlı, yardımsever ve hoşgörülü bir karaktere sahip olan insanlar genellikle dindarlıkla da ilişkilendirilirler. Çünkü bu gibi erdemlere sahip olmak, dini inançlarla uyumlu bir şekilde yaşamayı gerektirir.

Sonuç

Karakter güçleri ve dindarlık arasındaki ilişkiyi ele alan bu çalışmada araştırmamızın birinci hipotezi olan karakter güçleri alt boyutlarının demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, öğrenim görülen fakülte ve sınıf seviyesi) göre farklılık gösterdiği hipotezinin bir kısmı doğrulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre karakter güçlerinin güzellik ve mükemmelliğin takdiri, iyilikseverlik, sosyal zekâ, maneviyat ve takım çalışması alt boyutlarında kadınların ortalamalarının erkeklerle göre anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yaş ve sınıf seviyesi değişkenlerine

⁵⁹ İbrahim Gürses, *Dindarlık ve Kişilik* (Bursa: Emin Yayınları, 2010), 34.

⁶⁰ Ali Ulvi Mehmedoğlu, *Kişilik ve Din* (İstanbul: Dem Yayınları, 2004), 79; Asım Yapıcı, *Ruh Sağlığı ve Din / Psiko-Sosyal Uyum ve Dindarlık* (Karahan Kitabevi, 2013); Mevlüt Kaya-Cüneyd Aydın, “Üniversite Öğrencilerinin Dini İnanç ile Ahlaki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 30/30 (2011), 15-42; Adem Şahin, “Ergenlerde Dindarlık-Benlik Saygısı İlişkisi”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19 (2005), 187-197.

⁶¹ Hayati Hökelekli, *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2011), 232.

⁶² Abdülkerim Bahadır, *İnsanın Anlam Arayışı ve Din* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2002); Cüneyd Aydın, “Üniversite Öğrencilerinin Dini Tutum ile Hayattaki Anlam Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6/4 (2017), 89-108.

göre bir farklılaşma bulunmamıştır. Öğrenim görülen fakültelere göre ise bazı farklılaşmalar bulunmuştur. Sonuçlara göre karakter güçleri envanteri toplamında İlahiyat Fakültesi ve Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin ortalamaları, Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarından anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Ayrıca güzellik ve mükemmelliğin takdiri, adalet, şükran, yargı, iyilikseverlik, alçakgönüllülük, sebat, öz düzenleme, maneviyat, takım çalışması, yaşam coşkusu alt boyutlarının öğrenim görülen fakülteye göre farklılaştığı, genel olarak İlahiyat Fakültesi ve Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın ikinci ve temel hipotezi dindarlık ile karakter güçleri ve alt boyutları arasında pozitif bir ilişki olduğunu öngörmekteydi. Elde edilen sonuçlara göre dindarlık ölçeği toplamı ile karakter güçleri envanteri toplamı, güzellik ve mükemmelliğin takdiri, yaratıcılık, merak, adalet, affedicilik, şükran, dürüstlük, umut, yargı, iyilikseverlik, liderlik, alçakgönüllülük, sebat, sağduyu, öz düzenleme, sosyal zekâ, maneviyat, takım çalışması, yaşam coşkusu boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Dindarlığın inanç-etki boyutu ile karakter güçleri envanteri toplamı, güzellik ve mükemmelliğin takdiri, cesaret, yaratıcılık, merak, adalet, affedicilik, şükran, dürüstlük, umut, yargı, iyilikseverlik, liderlik, alçakgönüllülük, sebat, bakış açısı, sağduyu, öz düzenleme, sosyal zekâ, maneviyat, takım çalışması, yaşam coşkusu boyutları arasında anlamlı pozitif yönlü ilişkiler olduğu görülmektedir. Son olarak dindarlığın bilgi-ibadet boyutu ile karakter güçleri envanteri toplamı, güzellik ve mükemmelliğin takdiri, adalet, affedicilik, şükran, umut, iyilikseverlik, alçakgönüllülük, maneviyat, takım çalışması boyutları arasında anlamlı pozitif yönlü ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre araştırmamızın ikinci hipotezi büyük bir oranda doğrulanmış görünmektedir. Dindarlık ile anlamlı ilişkisi tespit edilmeyen az sayıda karakter gücü bulunmaktadır. Bu sonuçlar dindar bireylerin karakter güçleri olarak ele alınan ahlaki ve insani değerleri benimseme oranının yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca karakter gücü ve erdemleri benimseyen insanların da dindarlıklarının yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

Din, insanların hayatlarını düzenleyen, onlara ahlaki bir yol gösteren ve manevi bir anlam kazandıran bir inanç sistemidir. Değerler ise insanların doğru ve yanlış ayırt edebilmesini, toplum içinde uyumlu bir şekilde yaşamasını sağlayan kavramlardır. Din, insanların etik ve ahlaki değerlerini belirlerken önemli bir rol oynar. Din, insanların hayatında davranış ve tutumlarını şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Dini inançlar, bireyin karakter güçlerini şekillendirirken ona ahlaki bir pusula sağlar.

Bu çalışma üniversite öğrencilerinin karakter güçleri ile dindarlıkları arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Bu sebeple örneklem grubunun özellikleriyle sınırlıdır. Karakter güçleri ve dindarlık arasındaki ilişkinin yaş aralıkları geniş olan farklı örneklem gruplarında da çalışılması önerilmektedir. Ayrıca bu iki değişken arasındaki ilişkide farklı bir değişkenin aracılık veya düzenleyicilik etkisi olup olmadığı da test edilebilir.

Karakter güçleri ve erdemler pozitif psikoloji ve dinin ortak konuları arasında yer almaktadır. Pozitif psikoloji, bireylerin yaşam amacını bulmalarına, yeniliklere açık olmalarına ve içsel potansiyellerini ortaya çıkarmalarına odaklanırken, din de insanların hayatlarını anlamlı kılmalarına, etik değerlere sahip olmalarına ve toplumlarıyla olan ilişkilerini

güçlendirmelerine yardımcı olur. Din, bireylerin stresle başa çıkmalarına, kaygılarını azaltmalarına ve hayatlarını daha pozitif bir şekilde ele almalarına yardımcı olabilir. Ayrıca, dinin sağladığı manevi destek ve inanç duygusu, bireylerin yaşamlarındaki anlamlı ilişkileri ve değerleri daha iyi anlamalarını sağlayabilir. Dinin getirdiği manevi değerlerle pozitif psikolojinin rehberliğinde bireylerin içsel potansiyellerini ortaya çıkarmaları ve yaşamlarını daha anlamlı hale getirmeleri mümkün olabilir. Bu bağlamda manevi danışmanlık ve rehberlik uygulamalarında pozitif psikolojinin bakış açısı kullanılarak çeşitli müdahale programları geliştirilebilir. Karakter güçleri ve erdemler manevi danışmanlık ve rehberlik uygulamalarında danışma sürecine dahil edilerek karakter güçlerinin desteklenmesi ile ilgili bir plan uygulanabilir. Ayrıca değerlerin dini, insani, ahlaki boyutları arasındaki birliktelik vurgulanarak “Karakter ve Değerler Eğitimi” dersi, üniversitelerin her fakülte ve bölümlerinde müfredata dahil edilebilir. Böylece değerler arasındaki birliktelik ile gençlerde karakterin güçlü yönleri ve erdemlerin kalıcı bir şekilde artması ve hayata yansması sağlanabilir.

Kaynakça | References

- Ahmed, Sameera. "Religiosity and Presence of Character Strengths in American Muslim Youth". *Journal of Muslim Mental Health* 4/2 (2009), 104-123. <https://doi.org/10.1080/15564900903245642>
- Aristoteles. *Nikomakhos'a Etik*. çev. Saffet Babür. Bilgesu Yayıncılık, 2009.
- Aydın, Cüneyd. "Üniversite Öğrencilerinin Dini Tutum ile Hayattaki Anlam Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6/4 (2017), 89-108.
- Ayten, Ali. "Affedicilik ve Din: Affetme Eğilimi ve Dindarlıkla İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Araştırma". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37/2 (2009), 111-128.
- Ayten, Ali vd. "Dini Başa Çıkma, Şükür ve Hayat Memnuniyeti İlişkisi: Hastalar, Hasta Yakınları ve Hastane Çalışanları Üzerine Bir Araştırma". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 12/2 (2012), 45-79.
- Ayten, Ali. *Prososyal Davranışlarda Dindarlık ve Empatinin Rolü*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Doktora Tezi, 2009.
- Ayten, Ali - Yıldız, Refik. "Dindarlık, Hayat Memnuniyeti İlişkisinde Dini Başa Çıkmanın Rolü Nedir? Emekliler Üzerine Bir Araştırma". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 16/1 (2016), 281-308.
- Az, Mehmet Sait - Acar, Muhammet Cevat. "Dindarlık ile Özgecilik Arasındaki İlişki: Üniversite Öğrencileri ile Yapılan Bir Araştırma". *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (30 Haziran 2020), 742-773.
- Bahadır, Abdülkerim. *İnsanın Anlam Arayışı ve Din*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2002.
- Balcı Arvas, Fatma. "Kişisel Değerler ve Dindarlık İlişkisi Üzerine Bir İnceleme". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 7/5 (2018), 40-63. <https://doi.org/10.15869/itobiad.463831>
- Berthold, Anne - Ruch, Willibald. "Satisfaction With Life and Character Strengths of Non-Religious and Religious People: It's Practicing One's Religion That Makes the Difference". *Frontiers in Psychology* 5 (2014). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2014.00876>
- Brown, Ryan. "Measuring Individual Differences in the Tendency to Forgive: Construct Validity and Links With Depression". *Personality and Social Psychology Bulletin* 29 (01 Haziran 2003), 759-771. <https://doi.org/10.1177/0146167203252882>
- Büyükköztürk, Şener vd. *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2012.
- Carr, Alan. *Pozitif Psikoloji*. çev. Ümit Şendilek. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2016.
- Crapps, Robert W. "Psikanaliz ve Din". *Din Psikolojisi: Dine ve Maneviyata Psikolojik Yaklaşımlar*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2010.
- Dağcı, Abdullah. *Pozitif Psikolojide Umut ve Dindarlık*. Bursa: Emin Yayınları, 2023.
- Demirci, İbrahim vd. "Classification and Measurement of Character Strengths: VIA-IS-P and GASC-24 Forms". Muş Türkiye, 2021.
- Doğan, Mebrure. "Karakter Gücü Olarak Sabır ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisi". *The Journal of Happiness & Well-Being* 5/1 (2017), 134-153.
- Doğan, Mebrure. "Oruç İradeyi Güçlendirir Mi?: Ramazan Orucunun Öz Denetim ve Psikolojik İyi Oluş Üzerindeki Etkisinin Deneysel Olarak İncelenmesi". *Bilimname* 48 (Şubat 2022), 495-533. <https://doi.org/10.28949/bilimname.1164651>
- Doğan, Mebrure. *Sabır Psikolojisi*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2016.
- Düzgüner, Sevede. *Maneviyat Algısı ve Diğerkamılıkla İlişkisi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Doktora Tezi, 2013.
- Emmons, Robert - Paloutzian, Raymond. "Din Psikolojisi". çev. Ali Ayten. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21 (2001).

- Emmons, Robert A. - Paloutzian, Raymond F. "The Psychology of Religion". *Annual Review of Psychology* 54/1 (Şubat 2003), 377-402. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.54.101601.145024>
- Emre, Yusuf. *Din ve Mizah*. Ankara: Eskiyeeni Yayınları, 2021.
- Fahri, Macit. *İslam Ahlak Teorileri*. İstanbul: Litera yayınları, 2004.
- Furnham, Adrian - Lester, David. "The Development of a Short Measure of Character Strength". *European Journal of Psychological Assessment* 28/2 (Kasım 2012), 95-101. <https://doi.org/10.1027/1015-5759/a000096>
- Geçioğlu, Ahmet Rifat. "Hac İbadetinin Bireysel Dinî Yaşayış Üzerindeki Etkileri: Bir Tipleme Denemesi". *Bilimname* 2019/37 (30 Nisan 2019), 243-287. <https://doi.org/10.28949/bilimname.459959>
- Göcen, Gülüşan. *Şükür Pozitif Psikolojiden Din Psikolojisine Köprü*. İstanbul: Dem Yayınları, 2014.
- Gradišek, Polona. "Character Strengths and Life Satisfaction of Slovenian In-service and Pre-service Teachers". *Center for Educational Policy Studies Journal* 2/3 (30 Eylül 2012), 167-180. <https://doi.org/10.26529/cepsj.379>
- Gürses, İbrahim. *Dindarlık ve Kişilik*. Bursa: Emin Yayınları, 2010.
- Güven, Metin. *Narsisizm, Alçakgönüllülük ve Dindarlık İlişkisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/58192>
- Holdcroft, Barbara. "What is Religiosity?" *Catholic Education: A Journal of Inquiry and Practice* 10/1 (2006).
- Hökelekli, Hayati. *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2011.
- Hökelekli, Hayati. *Din Psikolojisi*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2011.
- James, William. *The Varieties of Religious Experience*. New York: Longmans, Green and Co, 1902.
- Jorgensen, I. S. - Nafstad, H. E. "Positive Psychology: Historical, Philosophical and Epistemological Perspectives". *Positive Psychology in Practice*. ed. P. Alex Linley - Stephen Joseph. 792. Hoboken, N.J: Wiley, 2004.
- Jung, Carl Gustav. *Keşfedilmemiş Benlik*. çev. Barış İlhan - Caner Ener Sılay. İstanbul: Barış İlhan Yayınevi, 2010.
- Kandemir, Fatih. *Dindarlık, Umut ve İyimserlik İlişkisi*. Ankara: İlahiyât Yayınları, 2020.
- Karremans, Johan vd. "When Forgiving Enhances Psychological Well-Being: The Role of Interpersonal Commitment". *Journal of personality and social psychology* 84 (01 Mayıs 2003), 1011-1026. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.84.5.1011>
- Karslı, Necmi. "Üniversite Öğrencilerinde Manevi-İnsani Değerler ve Dindarlık İlişkisi". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 50 (2021), 143-174.
- Kaya, Mevlüt - Aydın, Cüneyd. "Üniversite Öğrencilerinin Dini İnanç ile Ahlakî Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 30/30 (2011), 15-42. <https://doi.org/10.17120/omuifd.62144>
- Kayıklık, Hasan. "Bireysel Dindarlığın Boyutları ve İnanç-Davranış Etkileşimi". *İslami Araştırmalar Dergisi* 19/3 (2006), 491-499.
- Kimter, Nurten. "Namaz ve Ahlakî Olgunluk İlişkisi". *Dini Araştırmalar* 19/50 (2016), 103-133. <https://doi.org/10.15745/da.280602>
- Kimter, Nurten. "Oruç ve Öfke Kontrolü Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma". *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (2015), 7-54.
- Maslow, Abraham H. *İnsan Olmanın Psikolojisi*. çev. Okhan Gündüz. İstanbul: Kuraldışı Yayınları, 2001.
- Mehmedoğlu, Ali Ulvi. *Kişilik ve Din*. İstanbul: Dem Yayınları, 2004. <https://www.nadirkitap.com/kisilik-ve-din-ali-ulvi-mehmedoglu-kitap9485112.html>
- Monis, Şeyma - Tokur, Behlül. "Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Amacı Alt Boyutları ve Dindarlık İlişkisi". *Journal of Analytic Divinity* 5/3 (15 Aralık 2021), 150-170. <https://doi.org/10.46595/jad.1021185>

- Nasio, J. D. *Psikanaliz'in Yedi Büyüğü*. çev. Kenan Sarıalioğlu. İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2008.
- Niemiec, Ryan M. vd. "The Decoding of the Human Spirit: A Synergy of Spirituality and Character Strengths Toward Wholeness". *Frontiers in Psychology* 11 (2020).
- Pargament, Kenneth I. "The Psychology of Religion and Spirituality? Yes and No". *The International Journal for the Psychology of Religion* 9/1 (1999), 3-16.
- Perçin, Kübra vd. "Üniversite Öğrencilerinde Yaratıcı Kişilik ile Dindarlık İlişkisi: İnönü Üniversitesi Örneği". *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20 (2022), 246-274.
- Peterson, Christopher - Seligman, Martin. *Character Strengths and Virtues: A Handbook and Classification*. Washington, DC : New York: American Psychological Association / Oxford University Press, 1st edition., 2004.
- Petra Anić, Ingrid Brdar - Rijavec, Majda. "Character Strengths and Well-Being: Are there Gender Differences?" *The Human Pursuit of Well-Being: A Cultural Approach*. ed. I. Brdar. 52/145-156. Dordrecht, NL: Springer, 2014.
- Proyer, René vd. "The Relation of Character Strengths to Past, Present, and Future Life Satisfaction among German-Speaking Women". *Applied Psychology: Health And Well-Being* 3/3 (2011), 370-384. <https://doi.org/10.1111/j.1758-0854.2011.01060.x>
- Rashid, Tayyab - Seligman, Martin E.P. *Pozitif Psikoterapi: Çalışma Kitabı*. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2023.
- Rio, Carlos Del M. - White, RIO ve Lyle J. "Maneviyatı Dindarlıktan Ayırmak: Hilomorfik Bir Bakış Açısı". çev. Selma Baş. *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* 37/1 (2016), 73-113.
- Salsman, John M. vd. "The Link Between Religion and Spirituality and Psychological Adjustment: The Mediating Role of Optimism and Social Support". *Personality and Social Psychology Bulletin* 31/4 (Nisan 2005), 522-535. <https://doi.org/10.1177/0146167204271563>
- Sarı, Tuğba - Yıldırım, Musa. "Pozitif Bir Karakter Gücü Olarak Şükür: Mental İyi Oluş ve Bazı Demeografik Değişkenlerle İlişkinin İncelenmesi". *The Journal of Academic Social Science Studies* 9/62 (2019), 13-32. <https://doi.org/10.9761/JASSS7249>
- Seligman, Martin E. P. - Csikszentmihalyi, Mihaly. "Positive Psychology: An Introduction." *American Psychologist* 55/1 (2000), 5-14. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.5>
- Seligman, Martin E.P. "Positive Psychology, Positive Prevention and Positive Therapy". *Handbook of Positive Psychology*. ed. C. R. Snyder - Shane J. Lopez. 3-9. USA: Oxford University Press, 2002.
- Shahzad Ashfaq, Muhammad. "Analysis of Relationship between Character Strength and Religiosity of University and Madrassa Students". *Review of Applied Management and Social Sciences* 5/1 (2022), 15-30. <https://doi.org/10.47067/ramss.v5i1.203>
- Starbuck, Edwin Diller. *The Psychology of Religion*. London: The Walter Scott, 1899.
- Subkoviak, Michael vd. "Measuring Interpersonal Forgiveness in Late Adolescence and Middle Adulthood". *Journal of Adolescence* 18 (01 Aralık 1995), 641-655. <https://doi.org/10.1006/jado.1995.1045>
- Şahin, Adem. "Ergenlerde Dindarlık-Benlik Saygısı İlişkisi". *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19 (2005), 187-197.
- Şekkelî, Nesibe Şeyma. *Ergenlerde Adaletli Davranışın ve Dürüstlüğün Dindarlık Eğilimleriyle İlişkisi*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/204821>
- Şentürk, Habil. *İbadet Psikolojisi*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2008.
- Turan, Şule. *Dindarlık ile Sorumluluk ve Öz Düzenleme Arasındaki İlişki: Çukurova Üniversitesi Örneği*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/124863>

- Vural, Muhammet Enes. *Yetişkinlerde Alçakgönüllülük, Dindarlık ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/310002>
- Wood, Alex M. - Johnson, Judith. "Pozitif Klinik Psikoloji: Giriş". çev. Zeynep Maçkalı. *Wiley Pozitif Klinik Psikoloji El Kitabı*. ed. Alex M. Wood - Judith Johnson. 3-17. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2021.
- Yapıcı, Asım. *Ruh Sağlığı ve Din / Psiko-Sosyal Uyum ve Dindarlık*. Karahan Kitabevi, 2013.
- Yozgat, Barış. *Pozitif Psikoloji Kapsamında Üniversite Öğrencilerinde Dindarlık Diğerkâmlık İlişkisi (İnönü Üniversitesi örneği)*. Amasya: Amasya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019. <http://openaccess.amasya.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12450/1794>